

ŠE O SOŽITJU MED SLOVENCMI IN ITALIJANI

Podlaga sporazuma mora biti resnica

Cona B in Beneška Slovenija - Rim naj spremeni politiko do istrskih beguncev

Z izjavami, ki so jih v zadnji številki dvomesečnika Trieste dali voditelji slovenskih strank o odnosih med Slovenci in Italijani v naših krajih, se bavi tudi glavni dnevnik Piemonta La Nuova Stampa iz Turina.

Vseučiliški profesor Diego de Castro poučarja v listu, da se predstavniki Slovencev sicer pritožujejo nad današnjimi razmerami ter zahtevajo, naj se pri nas to in ono spremeni, vendar v enem da se vsi strinjajo: to skupno mišljenje da je najodločneje izrazil bivši poslanec v italijanskem parlamentu Engelbert Besednjak, ko je napisal: »Vsak razsoden Slovenec mora priznati, da je politični položaj, v katerem se nahaja slovenska manjšina, bistveno drugačen od onega iz dobe fašizma.«

In res so se razmere v primeri z onimi iz časov Mussolinijeve strahovlade zboljšale, vendar tudi po mnenju de Castra niso še take, da bi človek mogel biti z njimi zadovoljen: predvsem je treba ugotoviti, da ni Italija po tej vojni še nikoli določila, kakšna naj bo politika države do narodnih manjšin. O tej politiki bi moral razpravljati in sklepati parlament, ne pa da jo prepuščajo dobri ali zli volji »kakega visokega uradnika, čigar napake lahko rode težke politične posledice, kakor nas učita preteklost in sedanjost.«

Naši uradniki — nadaljuje de Castro — težko razumejo miselnost manjšin. »Slovani in Nemci imajo drugačno obliko duha kot mi.« Tem narodom ugaja pravičnost, ki je stanovitna in zanesljiva in zato »je potrebno, da država zmeraj drži dano besedo«. Narodnim manjšinam je treba povrhu na vse načine pomagati, da se kulturno in jezikovno uveljavijo.

Navzlic vsem kritikam rimske manjšinske politike se pa zdi de Castru, da je položaj

V čem recipročnost?

Če hočemo biti pravični in pošteni, moramo priznati, da je kar se tiče jezikovnih pravic manjšin, komunistična Jugoslavija vobče širokosrčnejša in pravičnejša od krščansko-demokratske Italije. To trdimo zato, ker je za nas resnica važnejša kakor vsako naše načelno nasprotovanje komunizmu.

Za kar se pri nas mukoma in brez uspeha ves čas borimo: za dvojezične krajevne, ulične in uradne napise in objave, za enakopravnost obeh deželnih jezikov na sodnijah in v vseh drugih javnih uradih je v coni B že od zdavnaj uresničeno! Priznajmo, g. de Castro, vsakomur, kar mu gre. Italija res jamči manjšinam demokratične svoboščine, a je v vprašanju jezikovne enakopravnosti državlja-

tukajšnjih Slovencev neprimerno boljši kot oni Italijanov v Istri: Bog ne daj, da bi ravnali z obema manjšinama na enak način, to je po načelu recipročnosti. V tem primeru bi Slovenci zgubili čez noč svobodo shajanja in združevanja in svobodo tiska, kajti pod Jugoslavijo se smejo organizirati in izdajati liste samo pristaši vladajoče stranke.

De Castro trdi torej, da so danes v Istri slične politične razmere, kakor so do l. 1945 v njih morali živeti Slovenci in Hrvati v Italiji, kjer ni razen fašistov imel nihče pravice do življenja.

SMRT JEZIKA — SMRT NARODA

In vendar mora vsak nepristranski človek priznati, da je položaj le sličen in ne enak. Pod Mussolinijem Slovenci in Hrvati niso smeli imeti sploh nobene vrste lista in organizacije in cilj države je bil, da izginejo kot poseben narod z obličja teh krajev.

Komunistična vladavina v Jugoslaviji nima takih ciljev, ona loči ljudi samo po tem, ali so z njo ali proti njej. Njeni italijanski pristaši so ji bližji od slovenskih nasprotnikov. Zato jim dovoli, da ustanavljajo svoja laška društva in gledališča in svoj tisk. Dejstvo je tudi, da ima manjšina dovolj šol in da je njen jezik enakopraven v vseh javnih uradih.

Vse dotlej, dokler manjšina lahko ohrani svoj jezik, se ji ni treba bati za hodočnost, zakaj narodi umrejo šele tedaj, ko zgube svoj jezik. Zdravo ljudstvo lahko prenese in preboli vsako vladavino, za vedno je pa vsega konec, če se jezikovno potujči.

Prva stvarna ugotovitev v razpravi z de Castrum bi morala torej biti, da italijanska narodna manjšina Istre navzlic komunizmu ni ogrožena v svojem narodnem obstanku in da je n. pr. položaj beneških Slovencev v jezikovnem pogledu tako krivičen, da se z onim istrskih Italijanov niti primerjati ne more.

nov daleč za vsako komunistično ali socialistično deželo! To se pravi, da nima Italija nobene pravice vihati glede manjšin ošabno nosa nad komunističnimi državami, temveč da bi se lahko od njih tudi marsikaj naučila!

Če bi ravnali na enak način z manjšinami v Istri in pri nas, bi od tega ne imeli škode samo tukajšnji Slovenci, temveč morda še večjo Italijani v coni B. Bog ne daj, da bi istrske Italijane izenačili beneškim Slovincem! To bi pomenilo takojšnjo nasilno smrt vsega italijanstva v Istri.

Recipročnost ali enako ravnanje z narodnimi manjšinami ni torej tako enostavna zadeva, kakor si jo predstavlja vseučiliški profesor de Castro. Edino, kar lahko zahte-

vamo od držav, je, da vsaka postopa s svojimi manjšinami ravno tako kakor s pripadniki večinskega naroda! Če imajo člani večine n. pr. pravico do šol v materinem jeziku, jih mora država dovoliti tudi manjšinam.

Recipročnost pa ne obstoji v tem, da morajo države, kjer žive manjšine, imeti prav enako družabno in politično ureditev. Sicer bi lahko od fašistovske dežele zahtevali, da odpravi fašizem, od absolutistične monarhije, da se spremeni v demokratično republiko, samo da bi manjšine lahko živele v enakih razmerah.

VOLJA STARŠEV

Take recipročnosti — nam poreče de Castro — tudi mi ne zahtevamo, ker vemo, da je neizvedljiva. Ne moremo pa trpeti, da se n. pr. v coni B vpisujejo italijanski otroci proti volji staršev v slovenske šole!

Če se take stvari dogajajo onkraj meje, je jasno, da jih ni mogoče odobravati, četudi niso nič drugega kot nekak posnetek razmer na Goriškem in v Beneški Sloveniji. Saj je ravno pod prefektovanjem sedanjega generalnega komisarja dr. Palamare izšel v Gorici odlok, s katerim so otroci slovenskih optantov bili prisiljeni obiskovati laške šole. Krivični odlok je še danes v veljavi in vse zahteve slovenskih staršev, da bi se njih деца smela šolati v materinem jeziku, so bile doslej brezuspešne!

In kdo je od l. 1866, odkar so prišli pod Italijo, vprašal kdaj beneške Slovence, v katerem jeziku žele, da bi se njih otroci šolali? Volja slovenskih staršev je bila za rimske vlade — postranska stvar.

Na to nam lahko odgovore, da oblastva tudi v drugih pokrajinah Italije niso mnogo spraševala prebivalstva, kakšne šole hočejo imeti. Saj bi se bilo lahko zgodilo, da se preprosto ljudstvo izjavi sploh — proti šolam. Vlada je pač ustanavljala po državi take šole, kakor so se ji zdele potrebne in koristne, ter prisilila otroke, da jih obiskujejo.

Razlika med Beneško Slovenijo in ostalimi pokrajinami je bila le v tem, da se je v vsej državi vršil pouk v jeziku otrok, medtem ko so se Slovenci morali šolati in vzgajati v jeziku vladajočega naroda. V Beneški Sloveniji je bila šola od vsega početka sredstvo poitalijančevanja in raznarodovanja ter je ostala taka do današnjega dneva.

DRŽIMO SE RESNICE

Pouk v tujem jeziku je res huda reč — nam utegnejo odvrniti — a ni še najhujša, kajti zgodovina nas uči, da se manjšine po-

NOVICE Z VSEGA SVETA

ENA NAJTEŽJH ŽALITEV

Generalni komisar dr. Palamara je s posebnimi ukazi imenoval nove člane predsedništva »Zbornice za trgovino, industrijo in kmetijstvo« v Trstu. Namesto bivšega Hrvata Antona Kozuliča je postal predsednik zbornice vseučiliški profesor Luzzatto-Fegiz.

Da ni dr. Palamara imenoval med zastopnike trgovine, industrije in obrtništva NITI ENEGA SLOVENCA, nas ne čudi preveč. Saj smo navajeni, da nas na teh področjih že od nekdanjega popolnoma — prezirajo.

Toda zbornica je po zakonu ustanovljena, da zastopa tudi tržaško kmetijstvo, ki je, kar ve vsak nevednež, tako rekoč celoma v rokah Slovencev. Vsač človek zdravega razuma bi sodil, da bo dr. Palamara to upošteval ter kot predstavnik demokratične, ne pa fašistične rimske vlade prepustil Slovincem vsaj zastopstvo kmetijstva.

V resnici je pa dr. Palamara imenoval za predstavnika tržaških slovenskih kmetov dva Italijana, in sicer dr. Leona Brunnerja, veleposestnika iz — Furlanije, in pa nekega dr. Evgena Traineja. Na podlagi katerih načel demokracije in morale je smel dr. Palamara to narediti?

Mi sodimo, da spada njegovo ravnanje med dejanja, ki se sploh ne morejo braniti in ki bi morala biti v vsaki demokratični državi že vnaprej nemogoča in politično kazniva. S svojimi ukrepi je dr. Palamara udaril slovenski narod po sredi obraza in izzval v naši javnosti naravnost nepopisno ogorčenje. Naši ljudje ne govore te dni o drugem kot o krivičnem Palamarovem odloku. Gre za eno najtežjih žalitev, kar so jih morali prenesti tukajšnji Slovenci po drugi svetovni vojni. Samo po sebi se razume, da je dr. Palamara s svojim ravnanjem močno škodoval ugledu Italije med Slovenci. Ali je rimski vladi to res vseeno?

FIGL IN JUŽNI TIROL

Avstrijski zunanji minister Leopold Figl je imel predavanje, v katerem je spet omenil nemško manjšino v Italiji. Sporazum De Gasperi-Gruber o južnem Tirolu se v zadnjem času začel nekaj bolj izvajati — je dejal Figl — toda Avstrija vendarle pričakuje, da se bosta obe vladi o položaju manjšine »še nadalje pogajali«.

Iz tega vidimo, da Dunaj ni zadovoljen z razmerami na južnem Tirolskem in da je manjšinsko vprašanje važna točka avstrijske zunanje politike.

KRVAVI POVRATEK

Pretekli petek se je Ben Jusef vrnil po 2 letih izgnanstva v Maroko in zasedel kot sultan Mohamed V. iznova prestol. Domače prebivalstvo je ulice, po katerih je hodil v glavnem mestu Rabatuz, prekrilo s cvetjem in preprogami. Sklenjeno je bilo, da bodo ljudske veselice trajale nepretrgoma en teden.

Toda Ben Jusef je bil prisiljen pretrgati vsa slavlja, ker so nekateri njegovi pristaši izkoristili priliko ter se maščevali nad svojimi političnimi in osebnimi nasprotniki. V nekaj dneh po sultanovem povratku so u-

morili 10 in ranili 39 svojih protivnikov in na raznih točkah Maroka so spet izbruhnili krvavi nemiri. Mohamed V., ki je sedaj sam odgovoren za red in mir v deželi, je poklical na pomoč francosko vojaštvo, da ukroti nasilneže. Tudi Ben Jusefu je že dovolj krvi, saj je od leta 1953, ko je moral zapustiti Maroko, žrtvoval zanj okoli 6000 ljudi svoje življenje.

Toda čeprav se Ben Jusef trenutno naslanja na Francoze, je na dan povratka vendar oznanil ljudstvu, da je sedaj konec političnega varuštva in da je za Maročane napočil »čas svobode in neodvisnosti«. To pomeni, da gre tudi v Maroku h kraju doba kolonializma.

KOLIKO JE STALA ŽENEVA?

Zadnje zborovanje diplomatov v Švici se je končalo brezuspešno, a je vendar stalo 20 tisoč dolarjev ali 15 in pol milijona lir! Toliko so morali plačati Sovjeti in zapadnjaki samo za skupno tajništvo, za prevajalce, za najete prostore in slične stvari. Toliko milijonov za tri izgubljene tedne. Da se je sestanek končal slabo, se je pokazalo tudi na zunaj. Ko se je Molotov poslavljal od Ženeve, mu je veter odnesel z glave klubuk in treščil očala z nosa, da so se razbila.

ČUDEŽNO SE JE REŠIL

Vse mesto govori te dni o mornarju Bruuu Roti in njegovi čudežni rešitvi. Ladja Patrizia, na kateri se je vozil proti Mali Aziji, se je 6. t. m. potopila in zdelo se je, da je z njo utonil tudi Rota. Njegovi starši v Trstu so se že bili oblekli v črno in molili za njegovo dušo. Dejansko je Rota ležal v tem času na malem splavu, ki ga je nemirno morje gnalo proti Egiptu. Lačen, žejen in premrzujen je 12 dni in noči ležal nag v vodi, trpel nepopisne muke, čakal, kdaj se ga usmili smrt.

Tedaj se naemkrat prikaže na daljnem obzorju češkoslovaška ladja Lidice. Zgolj naključje je hotelo, da so mornarji zagledali na pol mrtvega Roto, ga potegnili na krov ter nato prepeljali v bolnišnico v Carigrad, kjer se še vedno zdravi.

VESELO ZBOROVANJE

Osrednji odbor fašistovske stranke MSI je preteklo nedeljo razpravljal v Rimu o občnem zboru, ki naj bi ga organizacija imela v začetku februarja. Pri tem so se pokazale med voditelji razlike v mišljenju in razprava je postajala čedalje bolj vroča. Končno so gospodje začeli utemeljevati svoje ideje s krepkimi klobutami, ki so padale kot toča po obrazih drugače mislečih tovarišev. Seja se je sprevrgla v splošen pretep pristno fašistovske sorte.

ZADNJI UJETNIK

Na Filipinskih otokih so prejšnji teden ujeli japonskega korporala Noboru Kinoshita. Med zadnjo vojno se je rešil s potapljačoč se križarke v tamkajšnje gozdove, kjer se je hranil z divjimi sadeži, čakajoč s še sedmorico tovarišev na konec vojne. Medtem so vsi od pomanjkanja umrli, le Kinoshita je ostal živ.

Ko so ga sedaj ujeli, ni mogel verjeti, da je vojne že deset let konec in da gre lahko mirno domov.

TUDI V AMERIKI PRIMANJKUJEJO

Pomanjkanje šolnikov čutijo tudi Združene države, kjer je učiteljev okrog 150 tisoč, učencev pa približno 39 milijonov. Ravno tako primanjkuje tudi šolskih poslopij. Sedaj so napravili načrt, da bodo šolske stavbe zidali v posebnih tovarnah ter jih pripeljali že zgrajene v kraje, kjer šole potrebujejo.

Mnogo teže je seve dobiti učiteljski naraščaj, zakaj mladina obrača učiteljskem hrbet ter dere v bolj dobičkonosne poklice.

NA VRSTI SO »MLAJŠE MOČI«

Anglež Billy Hill je izdal knjigo z naslovom Poglavar angleških lumpov, v kateri pripoveduje, kako je v starih časih pripravljaj in izvrševal s solumpi razne zločine. Vselej se mu je posrečilo, da se je z denarjem ali z zvezami izmuznil roki pravice. Tako je postal bogat in »ugleden človek« in lastnik različnih restavracij in nočnih zabavišč.

»Zdaj pojdem v zasluženi pokoj,« zaključuje Hill, »in dajem mesta mlajšim močem.«

ŽIV MRLIČ

Amerikanec George Smith je edini letalec, ki je z višine 10 tisoč metrov skočil iz zrakoplova, drvečega z brzino glasu, ter prišel živ na zemljo. Ko so ga spravili ribiči na varno, Smith ni imel na sebi niti čevljev niti nogavic, njegova obleka je bila razcefrana na kose in zrak mu je bil odtrgal uro z zapestja in pristan z roke. Njegove oči so bile temno rdeče in kri mu je silila od vsepovsod iz telesa. Smith je imel tudi razne notranje rane, med drugim so bila težko poškodovana njegova jetra.

HIŠA 21. STOLETJA

Tako se imenuje hiša, ki si jo je dal sezidati večkratni ameriški milijonar Fletscher v Covina-Bay v Kaliforniji. V njej je hotel pokazati rojakom gospodinjstvo bodočnosti. Ko zasiže zjutraj vroče sonce, se okna odpro sama od sebe in, kadar pade toplota, se tudi sama zaprejo. Gospodinji se ni treba bati za svoje otroke: posebne televizijske priprave ji omogočajo, da vidi otroke, pa naj bodo kjerkoli v hiši. Ko pripravlja obed, pritisne na gumb in posebni elektromagnetični valovi prinesejo po zraku do ognjišča potrebno kuhinjsko posodo. O »hiši 21. stoletja« pišejo na široko ameriški časniki.

UBIL JE SINA

Blizu Tolmezza v Karniji je oče Venier med pospravljanjem senika našel debel kol in ga hotel vreči po lestvi dol v hlev. V istem trenutku je pa stopil na prvi klin 14-letni Venierov sinko, da gre pomagat očetu. Kol mu je tako nesrečno priletel v sence, da je fanta ubilo.

UMETNA REKA

V južni Franciji gradijo največjo umetno strugo na svetu. Tekla bo 250 kilometrov daleč od mesta Arles do Pirenejev. Uporabljali jo bodo za namakanje obsežnih pokrajin, ki so zaradi suše tako trpele, da so se ljudje od ondod večinoma izselili.

NOVICE

SESTANEK V BAGDADU

V tem ko to pišemo, zborujejo v prestolnici Iraka, v Bagdadu, odposlanci 5 držav: Turčije, Iraka, Perzije ali Irana, Pakistana in Velike Britanije, od katerih meji večina na Sovjetsko zvezo. Te dežele so se vojaško in gospodarsko združile ter sklenile, da se bodo skupno branile pred morebitnimi napadalci, to se pravi pred — Sovjeti.

Koliko važnost pripisujejo zapadnjaki tej zvezi, se vidi že po tem, da je Amerika poslala v Bagdad svoje posebne opazovalce, med njimi tudi admirala Cassedyja. Dežele, zastopane v Bagdadu, so zelo pomembne, ker leži v njihovem ozemlju približno 60 odstotkov vsega petroleja, s katerim lahko razpolaga zapad v vojni ali v dobi miru.

Bagdadska zveza držav vzbuja seveda v Kremlju veliko nevoljo. Da bi jo oslabili, so sovjetski voditelji začeli sedaj oboroževati za njenim hrbtom Egipt in druge arabske države. Iz tega spet spoznamo, da se politična borba med komunisti in zapadom kljub Ženevi z nezmanjšano silo nadaljuje.

REŠITELJICA FRANCIJE

V nedeljo so v pariški cerkvi Notre Dame praznovali vpričo najvišjih državnih predstavnikov petstoletnico, odkar je Devica Orleanska rešila Francijo. Takrat so bili Francozi zapleteni v brezkončno vojno z Angleži, ki so bili zasedli skoro vso Francijo.

Sredi najvišje stiske domovine se je kmečko dekle Ivana d'Arc predstavila kralju Karlu VII. ter se ponudila, da z božjo pomočjo osvobodi državo od sovražnikov. To se ji je res posrečilo, čeprav so jo Angleži ujeli in kot »čarovnico« živno sežgali na grmadi.

Leta 1894 je bila Ivanka proglašena za svetnico in danes ga ni Francoza, ki bi visoko ne spoštoval spomina na junaško dekle.

NAD OBLAKI

Leta 1958 bo v Bruslju svetovna razstava. Največja zanimivost razstavišča bo 635 metrov visok stolp, najvišja stavba na svetu.

Danes velja za največjo zgradbo še newyorški nebotičnik Empire-State building s 381 metri. Bodoči belgijski stolp bo še enkrat višji. O gostih, ki bodo sedeli na strehi v restavraciji donebnika, porečemo lahko z vso pravico, da se nahajajo »nad oblaki«.

KAKŠNA BO ZIMA

Nenadni mraz, ki je v prejšnjem tednu pritisnil, nas je malo preplašil in mislili smo, da bo letošnja zima prav huda. Vremenoslovci so pa drugačnega mnenja. Napovedujejo celo milejšo zimo, kot je bila lani. Upajmo!

STARE NAVADE

Častitljive angleške univerze se krčevito drže starih navad. To je oni dan hotel izkoristiti dijak, ki je padel pri izpiti v Oxfordu. Pritožil se je, da je izpit neveljaven, ker mu sluga ni prinesel med izpraševanjem vrča piva, kot je v starodavnih predpisih. Profesorji so dali študentu prav, a ga vendar niso pripustili k ponovnemu izpitu. Iztuhtali so, da se dijak ni predstavil komisiji z mečem ob boku, kar je ravno tako zapisano v starih knjigah.

SREČNI ŠOLAR

Pri zadnjih stavah na nogomet je 9letni učencec Bressan iz Farre pri Gorici zadel dvanajstico in dobil nad pol milijona lir. Z denarjem je kupil sebi lepo kolo, družini pa novo radio-pripravo. Ostalo mu je oče naložil v hranilnico.

PONEVERBE

Zadnji mesec je komunistična stranka Italije zbiralala po državi na široko naročnine in podpore za svoje glasilo *Unità*. Sedaj je prišlo na dan, da so nekateri »tovariši« v Milanu porabili del tega nabranega denarja za avtomobile in nakup stanovanj. V škripce je zašel tudi poslanec in nadzornik stranke v Milanu Peter Secchia, kateremu očitajo, da je premalo gledal na prste nepoštenim tovarišem.

DRAG ZOB

Filmskemu igralcu Karlu Croccolu je njegov milanski zobni zdravnik izdril po nemarnosti namesto bolnega popolnoma zdrav zob. Croccolo je zaradi tega tožil zdravnika

in zahteval od njega odškodnino. Sodišče je pred kratkim obsodilo zanikrnega zdravnika, da odšteje igralcu 5 milijonov lir. Jasno je, da ne bo nikoli več izdril zdravega zoba.

RANKOVIČEV PROTEST

Podpredsednik jugoslovanske vlade Aleksander Rankovič je z najostrejšimi besedami obsodil politični proces, ki ga snujejo v Vidmu zoper člane Beneške čete. Medtem ko se po vsem svetu danes celo vojnim zločincem odpuščajo njihova hudodelstva — je poudaril — se v Italiji uradno organizira maščevanje nad protifašističnimi borci. S takimi dejanji se ovira pomirjenje med narodi in izpodkopuje prijateljstvo med Italijo in Jugoslavijo.

Mnoge organizacije zahtevajo — je dodal Rankovič — da bo treba videmski proces spraviti pred Svetovno zvezo bivših borcev.

Evropske in ameriške žene

V naših krajih kakor v vseh ostalih evropskih deželah, kjer se je nastanilo ameriško vojaštvo, so ljudje opazili, da se Amerikanci zelo radi poročijo z našimi ženskami. V Nemčiji je danes takih porok 300 do 400 na mesec. Kaj je temu vzrok? Neki ameriški častnik, ki pozna dobro razmere v svoji domovini in v Evropi, je stvar takole raztolmačil: »Ko se v Ameriki moški oženi, se obveže, da bo svojo boljšo polovico do smrti vzdrževal ter ji nudil ne le najboljše, kar zmorc, temveč tudi nekaj več, kot imajo njene prijateljice. Sprijazniti se mora razen tega tudi s tem, da se odslej ne sme tuji ženski niti nasmehnuti. Kaj dobi pa v zameno razen velike »prednosti«, da je njen mož? Predvsem dobi pravico, da si sme sam skuhati zajtrk.« Šestdeset odstotkov Amerikancev — je poudaril častnik — si pripravijo zajtrk sami, medtem ko njihove boljše polovice leže v postelji.

Mož živi v skoro popolnoma mehaniziranim gospodinjstvu, toda kljub vsem hladilnikom, pralnim strojem in drugim električnim pripravam mora, ko pride zvečer domov, pomagati ženi pri delih, ki jih med dnevom ni končala. Povrhu mora revico, ki je bila ves dan »zaprta v hiši«, spremljati na razne zabave. »Mi v Ameriki,« pravi častnik, »živimo v prepričanju, da smo enakopravni zakonski tovariši, zelo pogostoma obstoji pa naša enakopravnost v tem, da žena izbije iz tebe, čimveč more. Evropske ženske dajejo svojim možem nekaj, česar večina Američank ni sposobna dati svojim: občutek, da so možje glavarji družine.«

Ko se vrne Evropejec od dnevnega dela domov, se zdi njegovi ženi samo po sebi umljivo, da mu pritiče pravica, da gre popit čašo piva ali poiskat družbo prijateljev, medtem ko ostane njegova žena lepo doma pri otrocih.

Take moške pravice so ameriškim ženam nepojmljive. Svojim možem dajejo kvečjemu »en prost dan« na teden.

To so nekateri vzroki, zakaj je Amerikancem tako prijetno in udobno v družbi Evropejke in zakaj se tako radi z njimi poročijo. Moč Evropejke je v tem, da zna ustvariti možu topel in prijeten dom, za katerega niso potrebni samo hladilnik, pralni stroji in radio, temveč v prvi vrsti pristna kultura sreca.

Podlaga sporazuma mora biti resnica

Nadaljevanje s 1. strani

gostoma kljub tujim šolam narodno ohranijo. Vsega je pa konec, kadar začne manjšina zapuščati za vselej svojo rodno zemljo, kakor se sedaj godi z Italijani iz cone B.

To je na žalost resnično, toda dolžnost nepristranskih mož je, da ugotove, kdo je za izseljevanje iz cone B odgovoren. Zunanji minister Martino je pred kratkim izjavil, da jugoslovanskim oblastvom ni mogoče v zadnjem času očitati, da izvajajo na italijansko manjšino kak pritisk. Ljudje se torej izseljujejo *prostovoljno*.

Sele se, ker jim je neprijetno živeti pod komunisti in biti manjšina pod Slovenci. Povrh jim Italija, brž ko preidejo mejo, nudi najrazličnejše podpore ter jim daje mnoge prednosti celo pred domačini. Kdo bi se v takih pogojih ne selil k matičnemu narodu?

Če hoče Italija ohraniti svoje rojake v Istri, mora korenito spremeniti svojo politiko: ljudem, ki se brez potrebe sele, mora brez obotavljanja odreči vsako podporo ter jih nekako prisiliti, da ostanejo na zemlji svojih očetov. V Italiji doslej na žalost niso našli tega poguma!

Kdo je tega kriv? Prav gotovo ne tukajšnji Slovenci. In vendar naj bi »na podlagi recipročnosti« oni nosili vse posledice! Tudi prof. de Castro mora priznati, da bi tako ravnanje bilo skrajno krivično.

Vse te stvari smo omenili zaradi tega, ker sodimo, da se sporazum med Italijani in Slovenci naših krajev lahko doseže samo, če eni in drugi brez pridržka priznavajo resnično stanje, to se pravi krivice in odgovornosti obeh sosedov. Pravi trajni sporazum mora sloneti na resničnosti, zakaj je resnica osvobajala posameznike in narode.

Dopisi s Tržaškega

PROSEK

Naši ljudje so z zadovoljstvom sprejeli vest, da je slovenski občinski svetovalec dr. Jože Dekleva na torkovi večerni seji tržaškega občinskega sveta predložil odborniku za šolstvo in vzgojo vprašanje, oziroma zahtevo, da se slovenski strokovni tečajji v tržaški občini spremenijo v strokovne šole.

Znano je, da je ravnateljstvo za šolstvo že 31. maja t. l. sporočilo na posebno vlogo slovenskih staršev in šolskih strokovnih organizacij, da je taka preureditev nemogoča, dokler mestna občina ne preskrbi ustrežajočih prostorov in ne zagotovi, da bo iz svojega plačevala postrežno osebje, kakor določata člena 97 in 144 občinskega in deželne zakona iz leta 1934.

Odbornik Sciolis je dr. Deklevi odgovoril, da bo občinski svet o tem razpravljal na prihodnji seji. Prepričani smo, da bodo vsi slovenski občinski svetovalci to zahtevo enotno in odločno podprli. Bil je čas, da se je končno začela razprava o tem za naše šolstvo prevažnem vprašanju, saj tudi londonski sporazum predvideva med drugim spremembo dosedanjih strokovnih tečajev v redne šole.

SV. KRIŽ

Vsem staršem šoloobveznih otrok je pri srcu stanje in napredek našega šolstva. Zanimamo se zlasti za tukajšnji industrijski strokovni tečaj, kjer se naši otroci pripravljajo, da bi po štirinajstem letu lažje našli pot do zaposlitve. Naš tečaj je danes povsem odvisen od nabrežinskega, ki je v drugi občini.

Dolžnost naših mestnih svetovalcev je, da se pozanimajo pri pristojnih oblastvih in zahtevajo, naj se kriški industrijski tečaj osamosvoji. Tukajšnji tečaj se namreč ne more spremeniti v šolo, dokler ne postane samostojen.

Tudi pri dodelitvi učnih pripomočkov je naša šola prikrajšana, ker je povsem razumljivo, da nas nabrežinska občina ne more zalagati. Občinske svetovalce bi tudi prosili, naj se pozanimajo, da se čimprej dokonča gradnja novega šolskega poslopja. Starši nestrpnost čakamo, da se končno uredi tudi vprašanje ljudske šole, kjer zaradi pomanjkanja prostorov pouk že dalj časa trpi znatno škodo.

Kdo je „nejasen“?

Zadnji Katoliški glas se je obregnil ob našo zahtevo, naj oblastva imenujejo v komisijo za tiskanje slovenskih učbenikov tudi Slovence. Zdi se, kakor da je piscu dovolj, če Slovenci sede v komisiji za oceno rokopisov.

Ponavljamo, da bi slovenski šolniki morali biti zastopani tudi v komisiji, ki ima opravke s tehničnimi posli pri tisku knjig in ji predseduje šolski skrbnik Tavella. Saj gre vendar za slovenske učbenike, ki jih kupujejo slovenski starši in uporabljajo slovenski dijaki!

Zakaj je list temu nasproten? Morda zato, ker ne pozna slovenskih šolskih razmer, morda pa skuša s takim pisanjem zagovarjati odgovorna oblastva! Eno in drugo bi bilo nedopustno.

ROJAN

V torek pozno zvečer je priplula v tržaško pristanišče ladja »Toscana«, ki je bila svoj čas odpeljala v Avstralijo večjo skupino tržaških izseljencev. S parnika so izkrcali tudi krsto s posmrtnimi ostanki naše domačinke Mare Žagarjeve, ki je, kakor smo že poročali, nenadoma preminila med vožnjo v daljno Avstralijo.

Krsto so odpeljali v Rojan, kjer stanujejo starši rajnice. V sredo popoldne se je od doma razvil veličasten pogreb v rojansko cerkev, od koder je po opravljenem cerkvenem obredu mrtvaški avto krenil na bazovsko pokopališče.

Pogreba blage pokojnice so se udeležili številni njeni znanci in prijatelji ter s tem dokazali, kako je bila pokojna Mara priljubljena in spoštovana. Hudo prizadetim staršem in sorodnikom naj splošno žalovanje Rojančanov in številnih Tržačanov pomaga preboleti veliko žalost.

CEROVLJE

Kljub zagotovitvi, ki jih je naš župan nedavno tega dal odposlanstvu iz Cerovelj, Mavhinj in Vižovelj, vlada v teh vaseh še vedno zaskrbljenost zaradi ceste v Sesljan. Iz dneva v dan čedalje bolj občutimo pomanjkanje stare poti, ki je nobena druga ne more tako nadomestiti, kakor odgovarja našim gospodarskim koristim. Cesta skozi Vižovlje ne le da je za nad dva kilometra daljša, temveč je tudi neprimerno bolj strma in za naš promet neprikladna. Poleg tega moramo v Vižovljah prečkati železniško progo, kar pomeni, da smo skoraj vedno prisiljeni čakati, da privozi mimo kak vlak. Zaradi tega smo vsi resno zaskrbljeni, ali nam bodo oblastva zgradila prepotrebnost most čez avtocesto.

Menimo, da je to delo potrebno tudi iz tujsko-prometnih razlogov, saj je obče znano, da se v določenih letnih časih zlivajo v naše vasi trume izletnikov, ki bodo sedaj prav gotovo pogrešali edino pošteno in zares vsestransko koristno cesto. Zato upamo, da nas bo v naši upravičeni zahtevi podprla tudi Ustanova za turizem v Trstu, na katero se danes obračamo po Novem listu.

Slišali smo, da je Tehnični urad iz Trsta po daljšem oklevanju vendar pristal, da se pri nas obnove nekatera še ne pozidana gospodarska poslopja.

Vsekakor je to lepa novica, ki se je vesele vsi Cerovci.

DEVIN

Preteklo nedeljo so devinski, medvejski in štivanski verniki imeli priliko spoznati novega dušnega pastirja g. Ivana Kretiča, ki je doslej služboval v Doberdolu. Novi župnik je imel na farane priložnostni govor, ki so ga vsi lepo sprejeli. G. Kretiču želimo mnogo božjega blagoslova in obilo uspeha pri njegovem vzvišenem, a težavnem delu.

V torek popoldne je velika množica vaščanov in okoličanov spremila k večnemu počitku gospo Marijo Knez, ki je nenadoma preminila v nedeljo zvečer. Pokojnica je bila doma iz Srpence pri Bovecu, a je pri nas službovala nad 30 let kot občinska babica. Bila je narodno zavedna Slovenka ter imela zlato srce. Ni je družine v vsej okolici, ki bi ji naša »botra« ne bila na en ali drugi način pomagala.

Naj ji Bog da večni mir. Težko prizadetim sorodnikom izrekamo globoko občuteno sožalje.

VIŽOVLJE

V nedeljo dopoldne se je pri nas pripetila nesreča, ki je globoko presunila vso vas in bližnjo okolico. Z vlakom ob 10.30 se je ta dan pripeljala na postajo tudi 49-letna Marija Godnič, doma iz Komna, ki pa že več let stanuje v Trstu. Iz še neznanih vzrokov je Godničeva izstopila na nasprotni strani perona; prav tedaj pa je privozil mimo brzovlak iz Benetk. Nesreča je bila neizogibna. Brzec je zadel v odprta vrata ustavljenega vlaka ter jih z vso silo tresčil na Godničevo, tako da je bila pri priči mrtva. Vse to se je zgodilo v nekaj sekundah. Železničarji in drugi potniki so ji takoj priskočili na pomoč, a je vsak trud bil zaman. Prišel je tudi rešilni avto, ki pa je ponesrečenko le odpeljal v tržaško mrtvašnico.

Zvedeli smo, da je pokojnica hotela ta dan obisakti krojača v Vižovljah, usoda pa je hotela, da svojega namena ni mogla izvršiti.

Naj počiva v Stvarniku! Sorodnikom naše iskreno sožalje!

BOLJUNEC

Boleče nas je prizadela vest, da se je v torek dopoldne v bližini Sv. Andreja težko ponesrečil naš sovaščan 21-letni Ervin Žerjal. Pri vožnji na motornem kolesu se je zaletel v tovornik, ki ga je vozil 34-letni Mirko Vovk.

Mladenič si je hudo ranil desno stegno, tako da so zdravniki ugotovili zlom stegnenice. Prvotno so mislili, da mu bodo morali odrezati nogo, zlasti še, ker je zgubil mnogo krvi. Kasneje so pa zdravniki izjavili, da upajo na ozdravitev, ne da bi bilo potrebno izvršiti težko operacijo. Izrazili so tudi mnenje, da bo Žerjal ozdravel v 40 dneh, če ne nastanejo nepredvidene nevarnosti.

Prav bi bilo, če bi naša mladina, ko se vozi na motornih kolesih, bila zelo previdna.

MAČKOVLJE

V torek popoldne se je moral zateči v tržaško bolnico 75-letni domačin Rok Sik, ki je nerodno padel s senika. Zdravniki so poleg precejšnje podplutbe ugotovili tudi verjetni zlom gležnja na levi nogi. V bolnici bo moral ostati 7 do 15 dni.

Želimo mu, da čimprej okreva.

REPENTABOR

Na Ravnateljstvu za javna dela je pretekli ponedeljek šla na dražbo gradnja vojašnice in konjušnice za karabinjere na Repentaboru. Dela je prevzelo gradbeno podjetje »Delta« iz Trsta. Gradbeni stroški znašajo okrog 24 milijonov lir.

GLASBENA MATICA V TRSTU

priredi

V SOBOTO 26. IN V NEDELJO 27. NOV.
OB 20.30 V DVORANI NA STADIONU
»I. MAJA«, VRDELSKA CESTA 7

KONCERT SLOV. VOKALNEGA OKTETA IZ LJUBLJANE

Na sporedu so narodne in umetne pesmi, ki jih je izbralo tržaško občinstvo pri nedavno objavljeni anketi. — Vabila so na razpolago v ul. Roma 15/II danes in jutri od 11. do 13. ter od 16. do 19. ure, v nedeljo od 11. do 13. ure ter eno uro pred pričetkom koncerta.

Dopisi iz Goriške

NAŠA OBTOŽBA

Zopet se je zgodilo nekaj, kar je hudo razžalilo vse goriške Slovence. Pred nekaj dnevi je bil imenovan za nadzornika italijanskih in slovenskih ljudskih šol na Goriškem g. Medard Carlesi, čistokrven Italijan, ki ne zna niti besedice slovenski. Doslej je upravljal naše šole pred kratkim upokojeni gosp. Spazzapan, ki je bil vsaj po krvi Slovenec in znal slovenski jezik. Odslej pa naj slovenske šole upravlja mož, proti kateremu kot osebi sicer nimamo nič, saj ga niti ne poznamo, a čigar imenovanje kljub temu ne moremo odobravati. Nam gre za načelo. To imenovanje je proti vsakemu zdravemu učenemu in vzgojnemu načelu ter pomeni hudo žalitev slovenskih staršev in njih otrok kakor tudi slovenskega naroda v Italiji. Tak ukrep ni vreden resne prosvetne uprave. Kot bakla razsvetljuje nekulturne razmere, v katerih morajo živeti Slovenci. Ako vladajoči krogi še kaj dajo na svoj ugled, naj ukrep nemudoma prekličejo.

ŠTEVERJAN

Tukajšnje županstvo se je živo oprijelo našega najvažnejšega gospodarskega in zdravstvenega vprašanja. Še prav posebno se je zanje ogrel naš župan, ki je dal pobudo za sestanek med zastopniki števerjanske občine in odborniki županstva na Dobrovem v jugoslovanskih Brdih. Pogovorili naj bi se o vseh ukrepih, ki so potrebni, da se jugoslovanski vodovod čimprej podaljša do Števerjana in drugih briških vasi, ki doslej še nimajo zdrave pitne vode, zlasti do Oslavja in Štavra. Današnja občinska uprava si bo postavila trajen spomenik, če se izpolnijo želje briškega prebivalstva po zdravi pitni vodi. Zlasti ji bodo hvaležni vsi naši prihodnji rodovi. Za tak lep cilj se res izplača truditi se, čeprav je pot do njega strma.

IZ PEVME

Do 15. novembra bi po pogodbi moralo biti poslopje za otroški vrtec v Pevmi končano. To se pa ni zgodilo. Naše matere so bile svoj čas vesele, ko so zvedele, da je goriški občinski svet sklenil zgraditi otroški vrtec v Pevmi. To veselje se je pa razplahnilo, ko smo Pevmčani zapazili ob vratih vrteca v marmor vklesan napis le v italijanščini, čeprav je naš vrtec v glavnem namenjen slovenskim otrokom; saj je pri nas le nekaj Italijanov. ONAIR je torej pokazala svoje raznarodovalne rozičke, še preden je poslopje dograjeno.

Slovenske matere bomo polnoštevilno vpisale otroke v novi otroški vrtec, a pri tem budno pazile, da nam jih ne bo ONAIR raznarodovala. Zato tudi odločno protestiramo proti le italijanskemu napisu na poslopju in zahtevamo, da se enak napis vkleše v marmor tudi v slovenskem jeziku. Gospoda pri ONAIR, ki ima zle namene proti slovenskim malčkom, pravočasno opozarjamo, naj jih opusti, ker so protikulturni in nekrščanski.

OSLAVJE

Z letošnjo letino smo Oslavci, hvala Bogu, zadovoljni. Pridelki so nas kar razveselili. Zadovoljni smo tudi s ceno vina. Cene raznemu sadju, posebno jabolkom, so pač žal zelo nizke.

Hudo nas je zadelo grdo in nesocialno rav-

nanje Ustanove treh Benečij proti mnogim oslavskim, pevmskim in štavrskim najemnikom, ker jih je s tožbo pregnala z bivšega Fogarjevega posestva. Na tamkajšnjih zemljiščih so doslej pridelali krme za živino, krompirja, koruze in žita. Odslej pa bodo vse te pridelke morali kupovati v Furlaniji ali drugod, kar pomeni porazen gospodarski udarec za naše kmetovalce. Čeprav se vedno in povsod pišejo in govorijo lepe, socialno zveneče besede, je stvarnost, v kateri živi slovensko prebivalstvo, surova in socialno krivična. Vsi naši pozivi na prefekturo, kmetijsko ministrstvo in celokupno rimsko vlado so ostali glas vpijočega v puščavi. Tako ravnanje poldržavne ustanove s kmečkim prebivalstvom ni na mestu. Trdno smo prepričani, da se nam je zgodila krivica le zato, ker smo Slovenci. Razume se, da ne bodo naši ljudje na to krivico nikdar pozabili.

SOVODNJE

Prefektorni odbor je odobril občinski proračun za leto 1956.

Do konca t. m. bodo pri nas delili kavo in sladkor po običajni količini in ceni za mesec november. Za mesec december se bo sta kava in sladkor začela prej deliti kot v drugih mesecih.

Po Martinovem je prišel k nam novi župan g. Komac Vladimir iz Devina, kjer je služboval skoraj 10 let. Naš dosedanji dušni pastir pa je šel v Doberdob. Od njega smo se pristržno poslovili na Martinovo in mu želeli obilo sreče in blagoslova na novem službenem mestu. Gospodu Komacu pa želimo, da bi se pri nas dolgo let dobro počutil in imel bogatega uspeha v svojem vzvišenem delu.

ŠTMAVER

Dobro bi bilo, da bi si goriški župan dr. Bernardis prišel ogledat našo glavno cesto, ki se po jesenskem dežju nahaja v zares žalostnem stanju. Že večkrat smo s svojimi dopisi opozorili na nujno potrebo temeljite poprave naše glavne ceste, toda doslej nišo imeli vsi naši pozivi nobenega pravega uspeha. Gospod župan ima zopet lepo priliko, da z dejanji dokaže, kako mestna uprava v enaki meri skrbi za središče kot slovensko okolico.

Tudi letos so goriški planinci martinovali pri nas, in sicer v Doljakovi gostilni; čeprav predpreteklo nedeljo ni bilo lepega vremena, se jih je nabralo lepo število. Prav je tako, saj pravi planinec ne sme biti odvisen od vremena. Ni treba poudarjati, da so se častilci sv. Martina veselo zabavali ob igranju harmonike in ob prepevanju narodnih pesmi.

JAMLJE

Že večkrat smo v dopisih Novega lista brali, kako so se zlasti letos vsepovsod razpasle tatvine. Ker pa le redkokdaj čujemo, da se posreči čuvarjem javne varnosti zgrabiti tatove za vrat, sodimo, da gre za tiče, ki so se v tatvini izvežbali. Eni so mojstri v kraji kokoši, drugi so se vrgli na tobakarne, tretji na urarne, četrti na nikel itd. Pri nas pa imamo v zadnjih tednih opravka s tatovi krav. Trgovcu Frandoliču so pred tremi tedni odpeljali kar dve kravi, posestniku Legiši pa eno. Tudi v Tržiču sta pred dnevi izginili dve. Ker tu ne gre za gumbe ali igle, temveč za krave, se nam čudno zdi, da teh

tičev ne najdejo. Ljudje bi tako imeli mir pred njimi. Saj gre brčkone v vseh primerih za iste izvedence v tatvini. Ker se majhna posestva s takimi tatvinami resno oškodujejo (dobra krava stane danes do 200 tisoč lir), je zares potrebno, da oblastva z vsemi sredstvi zavarujejo naše ljudstvo pred nevarnimi zlikovci.

Iz srca pozdravljamo novo učiteljico gdč. Almiro Vižintin, ki bo letos vodila našo večerno šolo. Pri njenem težavnem delu ji želimo obilo uspeha. Saj je danes našim fantom in dekletom prava izobrazba jako potrebna.

IZ DOBERDOBA

Na Martinovo smo se poslovili od č. g. župnika Kretiča Ivana, ki je nastopil novo službeno mesto v Devinu. Težko je bilo slovo njemu in vernikom, saj je pasel naše duše osem let. Njegovo delovanje je rodilo med nami odlične uspehe; vzorno se je udeleževal v cerkvi in izven nje. Saj je bil tudi dober pevovodja in je vneto skrbel tudi za našo izobrazbo, ki jo je gojil z živahnim delom v prosvetnem društvu, zlasti z dobro pripravljenimi prireditvami, igrami, petjem in predavanji. Po Martinovem pa je prišel k nam č. g. Breclj Bogomil iz Sovodnj. Obema duhovnikoma želimo obilo božjega blagoslova in uspeha na njunih novih mestih.

Čujemo, da so goriški gospodarski krogi, ki se z vsemi silami bore proti gradnji nove železnice Zagraj — Sv. Ivan ob Nadiži, sprožili po listu Il Piccolo celo predlog, naj se namesto te železnice zgradi nova proga iz Trsta preko kraških vasi in Doła do Gorice. Ta železnica bi baje bila krajša in ugodnejša kot ona skozi Zagraj; njena zgradnja bi pa tudi bila baje mnogo cenejša. Sodimo, da tako beganje z raznimi predlogi Gorici le škoduje in le šibi njeno borbo proti zagrajski progji. Kajti kdor ne ostane zvest svojemu prej dobro premišljenemu cilju in se zanj dosledno in vztrajno ne bori, se le smeši in ga navadno zgreši.

SE BLIŽA SEMENJ

Obmejni promet pri Rdeči hiši se je nenadoma obrnil. Doslej je več ljudi hodilo iz Italije v obmejni pas. Zdaj pa je za prepustnice prosilo na oni strani več ljudi kot v Italiji, in sicer 15.000, medtem ko je goriška kvestura doslej izdala okoli 14.000 dovoljenj. Goriški trgovci upajo, da bo letošnji semenj sv. Andreja mnogo živahnejši od lanskega.

TEKMA MED VOZNIKI TRAKTORJEV

Za sejem sv. Andreja pripravlja posebni odbor tudi tekmo med vozači traktorjev. Tekma bo 4. decembra na Rojcah in obsega teoretični izpit o ravnanju s strojem, vprašanja iz cesnega reda ter praktični poskus vožnje. Pravico do tekmovanja imajo kmetovalci, ki posedujejo traktor ali pa osebe s pismenim dovoljenjem lastnika traktorja, da ga smejo uporabljati za tekmovanje. Udeleženci morajo imeti tudi patent za vožnjo ter biti stari od 18 do 35 let. Med zmagovalce bo razdeljenih 60 tisoč lir nasrad; prvi dobi 30 tisoč lir in diplomu; drugi 20 tisoč lir z diplomom; tretji pa 10 tisoč lir in diplomu. Poleg tega dobe zmagovalci v dar tudi razna kmetijska orodja.

Prošnje za sprejem na tekmo morajo udeleženci vložiti na Kmetijsko nadzorništvo v ulici Duca D'Aosta, in sicer na kolkovanem papirju za 200 lir. Sprejem je omejen na 20 prvih prosihcev. Kdor se za to zanima, naj čimprej vloži prošnjo.

IMENOVANJE UCITELJIC

Solsko skrbništvo je imenovalo na slovenskih večernih šolah naslednje učiteljice: Lilijano Beltram v Sovodnjah, Cvetko Gravnar na Valerišču, Doro Maraž v Gabrijah in Almiro Vižintin v Jamljah.

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

IZ ČEDADA

Največji čedadski sejem, ki je na dan sv. Martina, nima že več let prave sreče. Komaj prispejo z juga razni komedijanti in razpostavijo svoje stojnice, se tja najlepše vreme sprevrže v mrzel dež z vetrom.

Tako se je zgodilo tudi letos. Ob lepem vremenu bi se bila kot po navadi vsa Beneška Slovenija stekla v naše mesto, a se je zaradi zimskega vremena velika večina naših gorjanov grela pri domačem ognjišču in pekla kostanj.

Le bližnja okolica nam je poslala nekaj radovednežev, da sv. Martina počaste v cerkvi pri »Zluodjevim muostuc«. Po maši pa so se gostje ustavili pri stojnicah in se končno zatekli v gostilne. S težavo smo iztaknili nekaj rojakov, da smo pokramljali z njimi pri kozarcu tokajca. Od teh smo zvedeli, da je nekdo tik pred vahtami poslal vsem županom, občinskim tajnikom in pomembnejšim osebam v nadiških dolinah listič, za katerega ni v Čedadu doslej nihče vedel. Listič nosi naslov »Il Friuli liberale« in je glasilo neznatne furlanske stranke. Tiska se v Vidmu vsakih 14 dni. Ko nam ga je neki prijatelj pokazal, smo takoj razumeli, čemu so list razposlali po nadiških dolinah. Na prvi strani je dolg članek, poln najhujšega protislovenskega strupa. Članekar si je privoščil zlasti šentlenarskega župnika č. g. Kračino, saj z velikimi naslovi in podnaslovi trdi: »Ochio alla frontiera. Gli italiani tutti fascisti. Così si qualificano gli slavofili che abusano nel nostro Friuli della grande libertà loro concessa e della benevole compiacenza di certe autorità.« (Pozor na mejo. Italijani so vsi fašisti. To je oznaka slovanofilov, ki v naši Furlaniji zlorablajo ve-

liko svobodo in dobrohotni pristanek določenih oblastev.)

Na tretji strani je zopet dolg članek z velikimi naslovi: »Onore e gloria ai preti antitaliani.« (Čast in slava protitalijanskim duhovnikom.) »Trinco sugli altari.« (Trinco na oltarju.) »Cracina in motoretta.« (Cracina na motornem kolesu.)

SOVRAŠTVO DO SLOVENSkih DUHOVNIKOV

Pod prvim člankom je podpisan »ar-mac«, ki naj bi bil po mnenju našega prijatelja Arturo Manzano, urednik »Messaggera Veneta«. Mož je pravi strokonjvak v pisanju proti beneškim Slovincem. Ta »izvedenec« je bil svoj čas že na zatožni klopi v procesu Kračina — Messaggero Veneto — Corriere della Sera. Ako je »ar-mac« zares Arturo Manzano, potem razumemo, zakaj se je s svojimi neupodobnostmi zatekel v glasilo protiklerikalnih liberalcev in framasonov. V omenjenih člankih »ar-mac« besno in robato udriha po slovenskih duhovnikih, pokojnih msgr. Trinku in proštu Fajduttiju in zlasti še po podutanskem župniku Kračini.

Zadnjega obtožuje, da skupno s Kontom, Tedoldijem in z drugimi aktivno dela za priključitev Beneške Slovenije k Jugoslaviji. Kot nagrado za to delo naj bi bil Kračina dobil v dar od videmskega prefekta lambreto!

Poleg že omenjenih člankov je na tretji strani še dolg sestavek pod masnim naslovom: »Sciocchezze anticlericali.« (Protiklerikalne neumnosti.) V njem se isti »ar-mac« strupeno zaganja proti krščanski demokraciji ter njenemu glasilu »Friuli« ter listu »Vita cattolica«.

Po branju »ar-mac«-vih zlobnih izlivov proti slovenskim duhovnikom, videmski kuriji, prefekturi bodo vsi bralci uverjeni, da spada »ar-mac«, prej kot na zatožno klop, v norišnico.

Še eno zanimivo so nam povedali tokajski prijatelji iz šentlenarske doline: na vse svete ponoči in prav tako na vernih duš dan so orožniki in policisti stražili od zunaj in znotraj farno cerkev Sv. Lenarta in cerkev Presvetege srca v Skrutovem, čeprav je bilo tam in v okolici vse mirno kakor vedno. Ljudje zato ugibajo, kaj naj bi to pomenilo, saj ti cerkvi nimata nobene dragocenosti, ki bi lahko privlačila tatove.

Ljudje pravijo, da se vsakokrat, ko se po dolini potepa znani protislovenski voditelj iz Čedada s svojimi pajdaši, oglasi »Messaggero Veneto« in se tedaj zgodi nekaj posebnega. Tudi pred objavo zgoraj omenjenih člankov in pohodom varnostnih straž v Sv. Lenart se je premikala čedadška »gangsterija« do Klodičev. Te novice so nam pripravili obmejni falotje za trg sv. Martina.

UKVE

Prvo nedeljo tega meseca je imela naša soseska (Nachbarschaft) redni občni zbor, na katerem so člani razpravljali tudi o gradnji nove klavnice ter o nakupu večje travniške in gozdne površine, ki je na prodaj. Z njo bi se morda dala urediti skupna planina za molzna goveda. Večina prisotnih je bila za nakup, medtem ko je zaradi težav s kanalizacijo bilo treba klavnice še odložiti.

Ker imamo sedaj na razpolago organista, upamo, da nas cerkveni pevski zbor kmalu spet preseneti s kako novostjo v cerkvi; če prej ne, vsaj za božične praznike. Vemo, da so precejšnje težave z notami, a smo prepričani, da se z malo dobre volje da tudi to premagati.

BELI GRAD ZAKLETI GRAD

Cesar ji je nakazal grad Miramar. In nekega dne se je res ustavila kočija pred gradom. Izstopila je Štefanija z mlado hčerko. Grad je oživel, toda povsod so bili sami nesrečni spomini. Večkrat jo je grajski kaštelan opomnil: »Visokost, zapustite grad. Miramar ne prinese nobenemu sreče. Spomnite se na Vašo sestro, na svaka, na cesarico!«

In res ni bilo sreče. Nadvojvodinja je živel sama zase. V to otožnost je pa zopet posvetil žarek življenja, a še ta le njej v nesrečo. V svet je planila novica, da se misli Štefanija drugič poročiti. Njen izvoljenec pa da ni cesarske krvi, ampak le ogrski grof Elemer Lonyay. Nesrečna žena se mu je smilila in vzklila je med obema tiha ljubezen.

ZGUBLJENA V ŠIRNI SVET

Ko je zvedel njen oče belgijski kralj Leopold za to zvezo, je bil ves iz sebe. Tudi on je mislil, da vdova po cesarjeviču nikakor ne sme postati žena navadnega grofa. Še bolj mrzel in odločen je bil cesar na Dunaju. Nadvojvodinji, ki jo je pred tolikimi leti tako prisrčno sprejel kot nevesto, je napisal: »Sporočam Ti, da Te ne maram nikdar več videti! Franc Jožef.«

In res se nista več srečala. Ona je šla svoji usodi naproti. V marcu leta 1900 so v kapei v Miramaru obhajali poroko. Avstrijska cesarična je tu postala navadna grofica Lonyay. V začetku je bil zakon srečen. Grad ob Adriji je odmeval od veselih glasov. Kakor da je zginila kletev, ki je visela nad njim in habsburško dinastijo.

Pa je bila tudi to pot usoda močnejša kot ljudje. Spustila jih je sicer iz svojih krempeljov, a hodila je za njimi do groba. Štefanija je z možem in hčerjo zapustila Miramar in šla na Ogrsko. Tam na gradu Oroszvaru je družina še dolgo let živel v odblesku nekdanjega sijaja. Od družine Habsburžanov se ni Štefaniji nihče več približal, kot da je garjeva ovca.

Minila je prva svetovna vojna in prišla je druga, ki je razlila krvavi zor preko vse Evrope. Rdeča armada je preplavila Ogrsko deželo. Dosegla je Oroszvar. V gradu je vse preplašeno begalo in skušalo v nekaj kovčkih rešiti najpotrebnejše za beg. Prvi ruski tanki so že zavili v široki grajski drevored ko je od zadaj v naglici pobegnila nekdanja cesarična Štefanija. Krogle so švigale okrog grada. Sobarica je še videla svojo gospo z

malim bremenom v rokah, kako je bežala proti bližnjemu gozdu. Vsa grajska družina se je porazgubila. Od tistega trenutka dalje ni nesrečne Štefanije nihče več videl. Ne ve se, ali so jo na begu ustrelili, ali se je rešila kam v daljni svet. Tudi če se je, njen grob je za vekomaj pozabljen in neznan. Kako mine slava sveta...!

Grof Lonyay se je na begu rešil in pripel ves lačen in raztrgan do mesta Gran na zapadni ogrski meji. Tu je po nekaj mesecih bednega življenja tudi on umrl.

RDEČA PRINCESINJA

Temne niti usode so se zamotale tudi okrog Štefanijinega in Rudolfovega otroka. To je bila nadvojvodinja Elizabeta Marija, ki še danes živi na Dunaju. Mnogo je pretrpela in celo padla na dno življenja. Toda ona še živi, kakor da jo zakletev Miramara pušča živim za zgled, kako se grehi prednikov strahovito maščujejo še nad poznimi potomci. Če bo slučajno stara gospa Petznek — to je danes njeno ime — brala te vrste, nam bo najbrž pritrdila. Toda pogledimo dogodke po vrsti.

Ko se je Elizabeta rodila, se je nesrečni prestolonasledniški par med sabo malo pomiril. Družinska idila je pa trajala komaj dve leti. Ko se je Rudolf usmrtil v Mayerlingu, je bil otrok star pet let.

(Nadaljevanje)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

O idealizmu

(K predstavi Cankarjevega Martina Kačurja)

Naj takoj ob začetku priznam, da sem prišel od predstave Cankarjevega Martina Kačurja v izvedbi SNG v dvorani pri Sv. Ivanu z občutkom, ko da sem se prebudil iz morečih sanj.

Usoda slovenskega učitelja, rojenega idealista, ki si izbere poklic in veri, da bo dvignil ljudi iz njihove tope zaostalosti, toda vse tri postaje njegove poti, Zapolje, Blatni dol, Laze ga peljejo premočrtno navzdol, iz razočaranja v razočaranje; konec je resignacija, obup nad narodom in sabo, alkohol.

Moralna: gorje idealistu, ki ga čaka ne samo popolno razočaranje, ampak tudi osebni propad.

Dvomim, ali je imelo vodstvo SNG najsrečnejšo roko, ko je izbralo za naše občinstvo, ki mora okušati kupo narodnega razočaranja do dna, tako do kraja obupan tekst, pa čeprav Cankarjev. Bodimo iskreni: biti Slovenec v Trstu je biti prav to, idealist, ki predpostavlja klic krvi vsemu drugemu, vključno gospodarskemu momentu. Čemu ga torej tlačiti s perspektivo Kačurjeve usode, in to ne glede na dejstvo, da se da Cankarjevi tezi ugovarjati? Kajti polemizirati s Cankarjem se pravi čutiti še danes ves živ vpliv njegovega ogromnega poslanstva. Sprejemati ga brez pridržka, pod lažnim videzom nekega brezpogojnega oboževanja, pa se pravi, spravljati Cankarja v hladilnik.

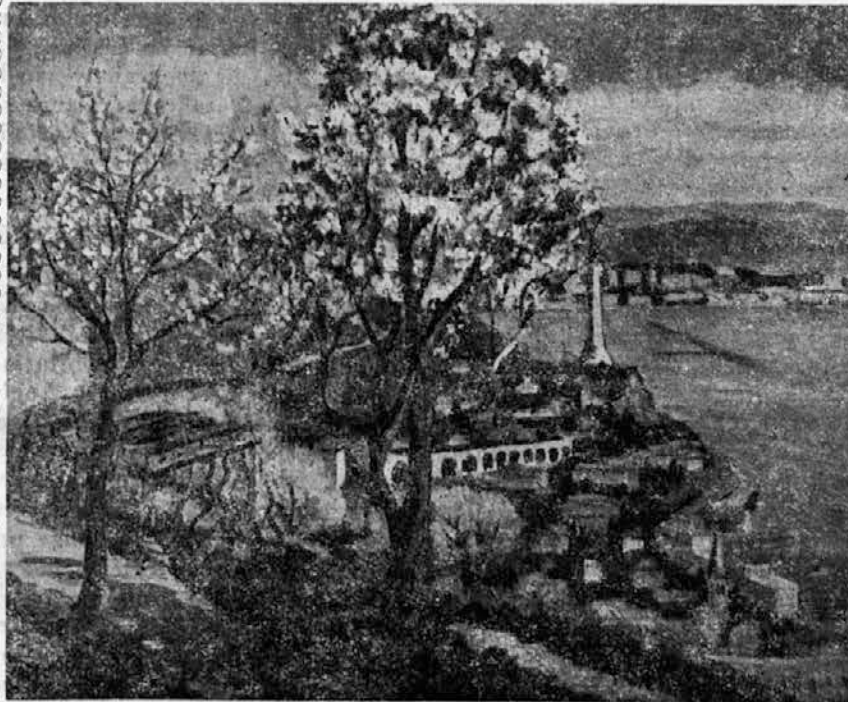
Torej: tekst bi bil primernejši za voditelje, ki so se z idealizmom našega človeka poigravali, ne pa zanj, ki bo ostal idealist še naprej, kamorkoli naj ga ta pot pripelje.

Gre torej za to, ali je Kačurjeva poslanica našemu človeku v današnjih razmerah plodna, ne pa za interpretacijo, ki jo je igralska družina SNG podala po svoji najboljši moči. Delo, ki ga je Cankar napisal kot roman, je dramatisiral Jože Babič z

velikim poslušom za njegovo intimno vsebino, čeprav je Kačurju skoraj nujno odvzeti katarzo, ki je v vsaki, še tako brezizgledni Cankarjevi knjigi. Toda vsi dramatični momenti so bili z veščino izkoriščeni. Izvrstna je bila zamisel tančice pred odrom, ki je s prikazovanjem slik, ozadij in okolij učinkovito povezovala prizore, dogajanja, približujoč ga filmski tehniki. Raztresenov Kačur je verni, pol romantični, pol sentimentalni, morda preveč histerični Cankarjev Kačur. Od moških stvaritev naj omenimo še Ferjana, tip konjunkturista, ki ga je dobro podal Rado Nakrst, malo preveč karikirana oba župana (Joško Fišer in Turk) in zadete duhovniške like. Glede ženskih likov bi rekli, da so se nam zdeli preveč frivojni in prehrupni.

Jadran

Tone Mihelič razstavlja

V galeriji »Trieste« v Drevoredu 20. septembra 16. razstavlja od 16. t. m. svoja dela slikar Tone Mihelič, ki je že dobro poznan tržaški slovenski javnosti. Na razstavi ima okrog 60 pokrajinskih slik in portretov.

Razstava traja do 30. t. m. Kaj več bomo napisali o njej prihodnjič.

Barkovlje pri Trstu

Tone Mihelič

Kulturne vesti

V začetku decembra bodo v Milanu razstavljal svoja dela jugoslovanski slikarji in kiparji, ki so pred kratkim sodelovali na 1. bienalu v Aleksandriji v Egiptu.

Pred kratkim je bilo v Zagrebu drugo zborovanje jugoslovanskih prevajalcev. Iz poročila upravnega odbora je razvidno, da je bilo od leta 1948 do 1953 prevedenih v Jugoslaviji nad 4500 del, od 1953 do 1. oktobra 1955 pa izdanih nad 1040 književnih prevodov. Visoke številke zgovorno pričajo o velikem pomenu prevajanja za naše kulturno življenje.

Ob koncu letošnjega leta bo dunajski Umetnostnozgodovinski muzej priredil v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani razstavo zbirke umetniških stvaritev beške šole »Od Tiziana do Tiepolaa«. Razstavljenih bo 48 del tridesetih slikarskih in sedem kiparskih mojstrov, med drugimi dela Tiziana, Tintoretta, Veroneseja, Jacopa Tatoja in Lodovica Lombardija.

Pred kratkim je obiskala Jugoslavijo francoska književnica Alice Rene Brouillet, ki je prejela že več književnih nagrad. Brouilletova nam je znana zlasti po svoji knjigi Junaki brez imena, ki je izšla leta 1927 in v kateri opisuje junaštvo srbskega naroda v prvi svetovni vojni. Književnica bo o svojem obisku v Jugoslaviji predavala na pariškem Radiu.

Mariborska Opera je v letošnji sezoni priredila tri opere, in sicer Mascagnijevo Cavallerio rusticano, Verdijev Ples v maskah in Puccinijevo Madame Butterfly. Predstavi Cavallerie rustice je dodala Baranovičev balet Srce iz lecta. Vse tri opere je dirigiral novi ravnatelj mariborske Opere Jakob Cipci. V Cavalleriji je nastopila kot gost Italijanka Maria Boccoli, ki se je izkazala za dobro pevko, a neokretno igralko. V Madame Butterfly je pela vlogo Co-čo-san Bolgarka Emilija Georgijeva, ki je pokazala, da je ena redkih opernih pevk, ki skladno uveljavljajo svoje pevske in igralske sposobnosti. V Plesu mask je pa gostoval tenorist celovške Opere, Slovenec Jernej Plahuta, ki je odlično ustvaril vlogo Riccarda. Plahuta je lansko sezono že nastopal v mariborski Operi.

ZA NAŠE ZDRAVJE

Naravni pripomočki za lepoto

Mnogi bralci našega lista in še prav posebno ženske se prav gotovo zanimajo, kako bi ohranile svojo kožo mlado, svežo in gladko. Saj je obče znano, kakšno vlogo igra prav koža pri lepoti človeka. Redki so pa oni, ki vedo, da jim tudi narava nudi obilo sredstev za lepoto kože ter za odstranjevanje njenih napak. Namesto da bi kupovali najrazličnejše maže ter zanje plačevali težke denarce, si moremo vse to nabaviti z majhnimi stroški; mnogi imajo odlične maže kar doma na vrtu: Oglejmo si jih!

Jajčevce (melancana), olupljen, zrezan na majhne kose in iztisnjen, nam daje sok, ki ga lahko poliješ po koži, ko je pordeła.

Korenje čisti kožo, zapira lojnice in krepi mišice. Uporabljamo ga za odstranjevanje gub na obrazu, in sicer tako, da ga zrežemo v male koleščke, s katerimi zakrijemo za četrte ure obraz. Korenje lahko tudi naribamo ter istisnemo. S sokom si namažemo nato obraz in pustimo takega za pol ure. Obraz si potem umijemo z navadno vodo.

Kumara je glavni vir mnogih lepotic. Njen sok pomlaja obraz in je dokaj prikladen za mastno kožo.

Paradižnik je najboljšo sredstvo za odpravljanje ogrcev na licu. Uporabljamo lahko njegov sok, ali pa paradižnik zrežemo na kose, ki jih nato damo na ona mesta, katera želimo zdraviti. S paradižni-

kovim sokom si lahko namažemo tudi roke, da si omečamo kožo. Recept je naslednji: 2 žlici glicerina, 2 žlici paradižnikovega soka, 2 žlici hamamelisove vode in nekaj kapljic kolonske vode.

Petersilj je dokaj pripraven za odstranjevanje rdečih madežev na koži. Vzemite 20 gramov svežih petersiljevih listov ter jih dajte v liter vode. S tekočino si nato dvakrat dnevno namočite kožo.

Olivno olje: Enkrat na teden si rahlo namaži obraz z olivnim oljem, ki ga nato odstraniš s toplo vodo. S tem boš odpravila gube na obrazu, vrnila licu nekdanjo svežino.

Grozdje tudi lahko uporabimo za negovanje obraza, a tu moramo strogo paziti, kajti grozdni sok kožo hitro suši ter ji daje neprijeten duh.

Lipov cvet je priporočljiv proti slonosti kože. Ribimo ga tako, da zavremo 15 gr cvetja, ga pustimo vreti 5 minut v litru vode, nakar ga s toplimi obkladki zvečer in zjutraj dajemo na kožo. Lipove kopeli blagodejno in pomirjevalno vplivajo tako na otroke kakor na odrasle.

Mleko so že v najstarejših časih uporabljali kot lepoticno sredstvo, ker prinaša koži vodo, mineralne soli, sladkor, maščobe, to se pravi vse, kar daje človekovi koži svežo barvo in preprečuje, da bi na našem obrazu nastale gube.

Še druga lepoticna sredstva bi lahko naštel, če bi nam prostor dopuščal; vendar lahko že iz navedenega razvidimo, koliko neprecenljivega bogastva je nakopičenega v naravi. To bogstvo čaka, da ga človek pametno in smotno uporabi.

GOSPODARSTVO

GNOJITE SEDAJ PŠENICI Z DUŠIKOM

Za ozimno pšenico je zelo važno, da pride čim močnejša v zimski mráz. Zato ji moramo pomagati, da se že pred zimo čim bolj okrepi, ker le krepke rastlinice bodo z lahkoto prenesle zimske neugodnosti ter neobširjene pognale v pomladansko rast.

Sedaj pa moramo pomagati ozimni pšenici le še z dušikom, in to v lahko raztopljivi obliki (nitrični), ki hitro pronikne do korenin. Lahko raztopljiv dušik vsebujeta poleg gnojnice tudi umetni gnojili čilski in apneni soliter («nitrat di soda», «nitrat di calcio»). Zato sedaj pšenici gnojimo le z enim teh umetnih gnojil.

Kdaj gnojimo? Brž ko opazimo, da je pšenica pognala 3. list, moramo prvič gnojiti. Do tedaj je mlada rastlinica živela oziroma se razvijala s hrano, ki jo je dalo na razpolago vsejano zrno. Takoj po 3. listu pa začne rastlinica tvoriti tako imenovano »čebulico«, iz katere poženejo mlade koreninice, ki naj nadalje skrbijo za prehrano in razvoj. Važno je, da koreninice dobijo v neposredni bližini potrebno hrano, ki mora biti predvsem iz dušika.

Zato je potrebno, da raztrosimo okrog pšenične rastlinice, brž ko je pognala 3. list, po nekoliko čilskega ali apnenega solitra, in sicer po nekaj več kot 1/4 kg na vsakih 100 kv. metrov površine (10 kg na furlansko njivo). Če je pšenica bila vsejana s sejalko, torej v vrste, je to delo kaj lahko. To je tudi prednost sejanja s strojem!

Gnojenje z dušikom pa ni edino, katerega izvršimo pred zimo, oziroma v zimskem času. Kake 3 do 4 tedne po prvem gnojenju s solitrom izvršimo drugo z enako količino: tretje pa konec februarja. Če bi v zadnjem primeru bila zemlja zmrznjena, bomo raztrosili tretjič v začetku marca, pozneje pa ne več.

Kdor je ob setvi dobro pognojil, in bo njivi dodal še čilskega ali apnenega solitra, bo lahko upravičeno računal na zadovoljiv pridelek.

VINO JE POTREBNO PRETOČITI

Kraševci ne bodo seveda zdaj pretakali svojega terana in tudi drugi ne svojih črnih vin, ker hočejo, da se prej vino udela, kar pomeni, da morajo prej dozoreti kisline v vinu, ki ga delajo danes trpkoga. Če pa je bilo tudi pri črnem vinu ob trgatvi mnogo gnilega grozdja, potem bo prav, da pretočimo že sedaj tudi črna vina. Bela vina pa moramo prvič pretočiti pred pravo zimo.

Ponovimo še enkrat, kar smo večkrat poudarili: če je vino še količkaj sladko, ga še ne smemo pretočiti. Tako vino potrebuje toploto (18 stop. C v kleti), da popolnoma povre. Pred pretakanjem moramo preizkusiti trpežnost barve: če se v 48 urah barva ne spremeni in je vino še nekam čisto, lahko začnemo s prvim pretakanjem. Če se pa barva spremeni, moramo vino prej zdraviti z metabisulfitom ali enososino. Pretočimo ga šele ko bo barva trpežna.

Če je vino že popolnoma povreto in zdravo, a še ni popolnoma ubrisano, odpremo — predvsem v nočnih urah — okna v kleti, da pride vanjo mrzli zrak. Ta ugodno vpli-

va na čiščenje vina: beljakovine in še nekatere druge snovi se strdijo in se poležejo med drožje.

Prvič pretakamo na zraku, torej ne s sesalko (pumpo). Pretakanje na zraku ima predvsem namen, da iz vina zgine duh po žveplu in še kak drug neprijeten vonj, katerega se je vino navzelo. Poleg tega znatno pospeši nadaljnje čiščenje.

Če smo ob trgatvi dodali grozdju ali moštu žveplenokislega amonijevega fosfata (sol-fosfato ammonico, trefosofina, nutritio itd.) ali če smo pred pretakanjem dali vinu kalijevega metabisulfit ali enososine, pretakamo to vino v nezažveplane sode. Drugače pa sode zažveplamo z žveplom na azbestnih traktih ali v koleščkih: trakec za 2 hl, kolešček 5 gramov za 2-3 hl.

Sode napolnimo do vrha. Zamašimo jih s čepom iz plutovine, katerega prej prekuhamo in tik pred zamašenjem zmočimo v raztopini metabisulfit in vinske kisline (10 gramov metabisulfit in 20 gramov vinske kisline na liter vode). V tako zamašenih sodih se ne bosta na vrhu razvila niti kan niti cik, ker bo zrak, ki bi mogoče prišel v dotiko z vinom, razkužen.

»MIXOMATOSIS« UNIČUJE ZAJCE IN KUNCE

Ko so se Angleži začeli naseljevati v Avstraliji, niso tu našli mnogo živali, na katere so bili doma navajeni. Predvsem je bilo malo živali, ki bi dovoljevale, da bi se Angleži mogli pečati z lovom, njih najbolj priljubljenim športom. Zato pa je Thomas Austin iz Berwon Parka naročil iz Anglije dve dvanajstoriči kuncev, ki naj bi bili lovčema lahek plen. L. 1859 je ladja »Lihtning« pripeljala naročeni dve dvanajstoriči kuncev.

Kmalu pa se je izkazalo, da je imel g. Austin bogatejšega lova, kot si ga je želel. V naslednjih 6 letih je naštel že 20.000 lovskih trofej in računal, da je na njegovem posestvu najmanj še 10.000 kuncev. Nedolžni šport je torej postal prava šiba za avstralsko gospodarstvo. Kunci so se množili neverjetno hitro — en par ima letno 70 po-

tomcev — in je bila nevarnost, da zavladajo nad celo Avstralijo. Računajo, da je ovčereja imela letno najmanj 30 milijonov šterlin škode, ker so ovcam namenjeno pašo popasli kunci. Vlada je razpisala nagrade za uničevanje kuncev, kolonisti so se pa borili proti njim z vsemi mogočimi sredstvi, a uspeha niso dosegli. Tisoči kilometrov goste, bodeče žice niso pomagali. Z buldožerji so izravnavali zemljo in mečkali zalego, a vse zaman.

Ko je bila sila največja, je prišla pomoč iz latinske Amerike. Tam so odkrili neko kužilo »mixomatosis« (virusna bolezen), ki je uničevalo zajce v Argentini in Braziliji. Kužilo so prenesli v Avstralijo tik pred zadnjo vojno in ga začeli širiti med kunce. Ko so odkrili, da tudi komarji prenašajo to bolezen, so ostrigli na tisoče kuncev in jih držali v bližini močvirja, da bi jih komarji laže opikali.

Bolezen se je med kunci zelo naglo širila in danes so že zelo velike planjave zopet pridobljene za ovčerejo, ki je glavni vir blagostanja v Avstraliji. Računajo, da se imajo zahvaliti delovanju kužila »mixomatosis«, če se je proizvodnja volne zvišala za okoli 35 milijonov kg letno. V zadnjem času je dobilo kužilo »mixomatosis« v boju proti kuncem močnega zaveznika v ameriškem strupu »1080«, ki je štirikrat močnejši kot strihnin in je bilo prvotno namenjeno proti mišim.

Na »mixomatosis« oboleli kunci in zajci kažejo že sedmi dan po okužitvi — najpozneje 10. dan — čudno nabrekle obrvi, vratne žile počrtnijo, ker nastane zastoj v krvnem obtoku, pogled postane kalen, glava znatno oteče in žival kmalu pogine.

Na žalost pa je ta zajca, oziroma kunčja bolezen prešla danes tudi v Evropo, in sicer po neprevidnosti nekega francoskega zdravnika, ki je delal poskuse z njo. Bolezen se je potem razširila po Franciji in sosednih državah, v Italijo pa dosedaj še ni prestopila, ker veljajo na mejah stroge zdravstvene odredbe tako glede kunčjega in zajčjega mesa kakor tudi kože. »Mixomatosis« ni omejena samo na domače in podivjane kunce, temveč tudi na divje zajce, prenašajo pa jo tudi komarji in muhe.

Sportni pregled

NOGOMET

Ker bo v nedeljo, 27. novembra, srečanje med A in B reprezentancama Madžarske in Italije, ni bilo nedeljskih prvenstvenih tekmovanj. Italijanski najboljši igralci se resno pripravljajo na to tekmo, a nihče nima upanja na uspeh. Vse kaže, da se jih polasča precejšnja živčnost. To pa ni čudno, saj so Madžari sedaj gotovo najboljši nogometaši na svetu.

V Jugoslaviji pa je bila ta nedelja precej razgibana in polna presenečenj. Končalo se je 9. kolo in na čelu lestvice so kar trije klubi: Crvena Zvezda, Radnički in Partizan s 13 točkami; slede po vrstnem redu Dinamo, Sarajevo, Velež, Budućnost, Hajduk, Vojvodina, Spartak, Zagreb, BSK, Železničar in Proleter. Gotovo se bo čudno zdelo da je BSK, ki je finalist za jugoslovanski pokal, skoraj na koncu lestvice. To je zato, ker je doma proti Budućnosti izgubil z 1:2. Z 1:0 je izgubil tudi drugi finalist Hajduk proti Radničkemu v Beogradu. Posebno slabo je v tej tekmi igral Vukas, katerega je onemogočil mladi Ristić, najboljši igralec na igrišču.

V preteklem tednu so bile odigrane tudi nekatere mednarodne tekme: Nemčija je premagala Norve-

ško z 2:0, moskovski Dinamo je obvladal trenutno najboljšo angleško moštvo Sunderland z 1:0 in Brazilija je zmagala v tekmi za pokal »Oswaldo Cruz« nad izbranim moštvom Paragvaja s 3:0; reprezentanca Posarja pa je izgubila z 1:2 proti Nizozemski.

ATLETIKA

Pred nekaj dnevi je bilo v Moskvi veliko mednarodno plavalno tekmovanje. Nastopili so najboljši plavalci Rusije, Anglije, Madžarske, Francije, Švedske in Nizozemske. Podali bomo le nekaj boljših uspehov. Moški: 100 m prosto: Roberto (A) 58,1; 400 m: Zaborsky (M) 4:43,3; 1500 m: Zaborsky (M) 18:55,3; 200 m prosto: Golovčenko (R) 2:41,7; 200 m metuljček: Simonds (A) 2:30,8; 100 m hrbtno: Bonzon (F) 1:05,1; 4x200 m: 1. Rusija 8:58,8; 2. Francija. — Zenske: 100 m Gyenge (M) 1:06,8; 400 m: Gyenge (M) 5:18,2; 100 m metuljček: Littomeritzky (M) 1:16,4; 200 m prsno: Haan (N) 2:55,3; 100 m hrbtno: Grinham (A) 1:14,7; 4x400 m: 1. Madžarska 4:31,8; 2. Nizozemska; 3. Rusija.

Na prvenstvu Sovjetske zveze v atletiki so bili doseženi novi svetovni rekordi: Vinogradova je skočila 6,31 m daleč, Egorov pa je prehodil 50 km v času 4:07:23. Prejšnji teden smo poročali, da je Zibina vrgla kroglo 16,45 m daleč. Ta teden pa je svetovni rekord izboljšala še za 22 cm. Le kje se bo ta ženska ustavila? Zelo pomemben uspeh je dosegel tudi Vasilij Kuznjecov v deseterboju.

Nadaljevanje na 9. strani

ZA NAŠE NAJMLAJŠE

Tarzan, kralj džungle

št. 40

Ko so se odpravljali na ladjo, je Tarzan rekel Jani: »Pravijo, da zveri ne poznajo čustva, a jaz bi se vendar rad poročil v koči, kjer sem se rodil, ob grobu svojega očeta in matere, sredi džungle, ki je bila vedno moj dom.«

Copyright, 1929, by Edgar Rice Burroughs, Inc. All rights reserved.

V senci pragozdnih dreves je bila dvojna poroka, zakaj lord Tennington je osvojil srce in roko ameriške deklice, Janine prijateljice. Ko je križarka odplula, je Tarzan slonel v beli obleki na ograji, zraven njega pa njegova mlada ženica.

Črni vojščaki so vihteli kopja nad glavami in se kriče poslavljali od kralja. Tarzan jim je pomahal v slovo in rekel ženi: »Neznosna bi mi bila misel, da zadnjikrat gledam te kraje, če ne bi vedel, da plovemo v srečnejše življenje!« KONEC

OPOZORILO

Naše najmlajše opozarjamo, da bomo s prihodnjo številko začeli objavljati zanimivo povest v slikah

Zvitorepec v Afriki

Upamo, da bodo naši malčki segli po novi povesti prav s takim navdušenjem, kokoc so ga kazali za urlega Tarzana.

ŠPORTNI PREGLED

(Nadaljevanje z 8. strani)

Zbral je 7645 točk in s tem postal evropski prvak v tej disciplini, obenem pa tretji na svetu. Tako je postal silno nevaran nasprotnik Amerikancev Johnsona in Mathiasa.

Kuc je upal, da se bo na tem prvenstvu zopet polastil svetovnega rekorda na 5000 m, ki mu ga je pred nedavnim vzel Iharos. Čeprav je na tekmi zmagal, mu to ni uspelo.

Preteklo soboto je Müller Janjo izboljšal kar za 1 m slovenski rekord v metu diska. Zagnal ga je 50,42 m daleč. S tem metom se je mladi Janjo uvrstil med 20 najboljših metalcev diska v Evropi.

Na tradicionalnem krosu v Bruslju je zmagal Jugoslovan Mihalič. 9150-metrsko progo »čez drn in strna« je pretekel v 30:12,2. V moštvenem tekmovanju je zmagala Jugoslavija.

SMUCANJE

Pred nekaj dnevi je imelo 40 najboljših finskih skakalcev poskusne tekme na 80-meterski skakalnici v Puljo. Najboljše je skakal Seppo Pelli.

Tudi v Sloveniji se počasi prebujajo. Najboljši smučarji se sedaj že vadijo na snegu za bližnjo olimpiado. Dobro bi pa bilo, da bi čim prej poslali svoje tekmovalce na razna tekmovanja po Evropi. Zaenkrat so prijaviili svoje skakalce za nemško-avstrijsko skakalno turnejo, ki bo najbrže v decembru.

Na treningu si je zlomila na 4 mestih nogo smučarka Jeretz Luisa. Letos ne bo mogla več nastopati. Tako so Avstrijci izgubili svojo skoraj najboljšo alpsko smučarko, ki bi morala zastopati državne barve na zimski olimpijadi v Cortini.

SAH

Po presenetljivi zmagi italijanskega šahista Porecche nad Jugoslovanom Matanovićem je težko reči, kdo bo na turnirju v Zagrebu zasedel drugo mesto. Prvo mesto si je že prabil Smislov s 14 točkami. Za drugo mesto je pa kar 5 kandidatov: Gligorič, Matanović in mladi Ivkov, ki imajo po 11 (1) točk, O'Kelly in Bisguier pa 11 in 10,5 točk.

B. A.

NOVI LIST V VSAKO SLOVENSKO HIŠO

Guy De Maupassant

TOLMUN

»Smrt so povzročili udarci in rane.« Tako se je glasilo bistvo obtožnice, ki je postavila tapetnika Leopolda Renarda na zatožno klopo porotnega sodišča.

Okrog njega so sedele glavne priče, žrtvina vdova Flamèchova ter imečovana mizar Louis Ladureau in svinčar Jean Durdent.

Ob zločinu pa je bila njegova majhna, grda in v črno oblečena žena, podobna opici, ki si je nadela ženska oblačila.

Takole je izpovedal Leopold Renard:

»Moj Bog, gre za nesrečo, ki sem bil vseskozi le njena glavna žrtev, kajti moja volja v njej sploh ne pride v poštev. Dejstva govorijo popolnoma jasno, gospod predsednik! Poštenjak sem, delaven človek, že šestnajst let sem tapetnik v isti ulici, vsi me poznajo, radi me imajo, spoštujejo me in cenijo, kakor so to izpričali sosede in celo hišnica, ki ni ravno vsak dan najboljše volje. Rad delam in varčujem, rad imam poštene ljudi in pošteno zabavo. In prav ta me je pogubila, kaj si hočem. Hotè tega nisem storil, zato si nimam kaj očitati.

Midva, moja žena, ki jo vidite tu, in jaz, hodiva torej že pet let vsako nedeljo v Poissy, kjer prebiva dan. V glavnem hodiva

na zrak, predvsem pa loviva ribe, imava jih rada kot mlado čebulo. Prav Mélie mi je prebudila to strast, mrcina, saj jo je, mrha, tudi bolj zaneslo od mene, zato pa je prišlo v tej zadevi vse zlo od nje, kakor boste v naslednjem takoj videli.

Kar se mene tiče, sem krepak, vendar ljudomil, niti za dva groša ni zlobe v meni. Ona pa, o ti moj Bog, saj ni, da bi govoril; nezatna je in mršava, kakor vidite, toda hudobnejša od kune. Ne rečem, da nima dobrih lastnosti. Ima jih in še prav bi prišle kakemu trgovcu. Toda njen značaj! Kar govorite z ljudmi iz sosesčine, vprašajte hišnico samo, ki me je pravkar razbremenila... pa boste zvedeli resnico.

Neprestano mi je očitala mehko: »Kar se mene tiče, ne bi odnehala! Ne bi se vdala tu, ne bi popustila tam!« Če bi jo poslušal, gospod predsednik, bi moral trikrat na mesec prepestiti koga.

Žena ga je prekinila: »Ti kar govori, kdor se bo poslednji smejal, se bo najslaje smejal.«

Obrnil se je proti njej in nedolžno rekel:

»Zakaj te le ne bi obremenjeval, ko pa te ne obtožujejo...«

Potem pa se je znova okrenil do predsednika:

»Nadaljujem. Tako sva torej hodila vsako soboto v Poissy in lovila ribe, brž ko se je v nedeljo zdanilo. To je bila pač najina navada, postala je najina druga narava, kakor se pravi. In tako sem pred tremi leti v poletnih mesecih odkril prijazen prostor. Ah, to vam je bil prostorček s senco, z najmanj osem, morda celo deset čevljev globokim tolmunom; in s podmoli pod bregom, pravi pravcati ribnik, rečem vam, raj za ribiča. Ta tolmun bi mogel imeti

TEDENSKI KOLEDARČEK

27. nov., **nedelja**: 1. adv., Virgilij, Vedrana
 28. nov., **ponedeljek**: Eberhard, Lelija
 29. nov., **torek**: Saturnin, Skoromir
 30. nov., **sreda**: Andrej, Hrabroslav
 1. dec., **četrtek**: Edmund, Božena
 2. dec., **petek**: Bibiana, Tihomir
 3. dec., **sobota**: Frančišek Ks., Sveljub

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 23. novembra si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	633—635 lir
avstrijski šiling	23,50—24,25 lir
100 dinarjev	75—80 lir
100 francoskih frankov	163—167 lir
funt šterling	1620—1680 lir
nemško marko	147,50—149 lir
pesos	16—19 lir
švicarski frank	147,50—148,50 lir
zlato	719—724 lir
napoleon	4350—4425 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 27. novembra ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 11.30 Vera in naš čas; 12.00 Oddaja za najmlajše; D. Petkovšek: Modra lučka; 13.30 Glasba po željah; 17.00 Slovenski zbori; 20.30 Musorgski: Boris Godunov, opera v 4 dejanjih.

Ponedeljek, 28. novembra ob: 18.00 Gershwin: Koncert za klavir in orkester; 18.30 Z začarane police; 19.15 Radijska univerza; 21.30 Pevski duet in harmonika; 22.00 Iz italijanske književnosti in umetnosti; 22.15 Haydn: Koncert za čelo in orkester.

Torek, 29. novembra ob: 13.30 Glasba po željah; 19.15 Zdravniški vedež; 20.30 Lepe slovenske pesmi; 21.00 Radijski oder — Aleksander Dumas: Prijatelj žena, igra v 3 dejanjih.

Sreda, 30. novembra ob: 12.55 Jugoslovanski motivi; 18.00 Rahmaninov: Koncert št. 1 za klavir in orkester; 18.30 Mamica pripoveduje; 19.15 Radijska univerza; 20.30 Vokalni tercet Metuljček; 21.15 Dvo-rakovi slovanski plesi; 21.30 Koncert violinista prof. Karla Sancina; 22.00 Iz slovenske književnosti in umetnosti.

Četrtek, 1. decembra ob: 18.00 Sostakovič: Simfonia št. 1; 19.15 Sola in vzgoja; 21.00 Dramatizirana zgodba; 22.00 Glasbeno predavanje; 22.30 Nočne melodije.

Petek, 2. decembra ob: 13.30 Glasba po željah; 18.30 Z začarane police; 19.15 Radijska univerza; 20.30 Vokalni kvintet; 21.00 Tržaški kulturni razgledi; 21.15 Zbor Slovenske filharmonije; 21.40 Koncert mandolinskega orkestra; 22.00 Iz svetovne književnosti in umetnosti.

Sobota, 3. decembra ob: 12.55 Jugoslovanski motivi; 14.45 Ritmični orkester Swinging Brothers; 15.30 Kavarniški koncert orkestra Carla Pacchiccia; 16.00 Sobotna novela; 16.15 Domači odmevi; 19.15 Pogovor z ženo; 19.30 Koncert pianistke prof. Mirce Sancinove; 20.30 Lepe slovenske pesmi; 22.00 Iz operetnega sveta.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 178: Imam 3 hl belega vina, ki povzroča, da nekoliko stiskamo zobe, v grlu pa pušča okus po modri galici. Kolikor se spominjam, sem držal skozi kake 3 ure približno 40 kg grozdja v neki posodi, ki jo drugače uporabljam za pripravo modre galice. Ali je mogoče, da bi v tako kratkem času dobilo grozdje in pozneje tudi vse vino okus po modri galici? Ali je mogoče izločiti iz vina ta okus?

Odgovor: Seveda je mogoče, da dobi grozdje tako hitro okus po modri galici in tega potem razširi na ves mošt oziroma na vino. Zato pa je potrebno strogo paziti ob trgatvi, da se taka posoda ne uporablja. Okus po modri galici je težko spraviti iz vina, a ga le spraviš. Najboljši recept je naslednji: za vsak hl takega vina vzamemo 10 gramov kemično čiste jedke sode (soda caustica, chemicamente pura), 5 gramov čistega žvepla ter 3 decilitre vode. Sodo in žveplo kuhamo v vodi, in sicer mora vreti najmanj 20 minut. Med tem časom se žveplo izgubi, soda pa se že prej raztopi. Po 20 minutah tekočino precedimo skozi čisto platneno ruto in jo premešamo z vinom, ki mora biti seveda prej pretočeno. Premešajmo prav dobro! Po 8 dneh vino pokusimo in, če ima še kaj okusa po galici, ponovimo celotni postopek. To delamo, dokler ne izgine popolnoma vsak okus po galici. Nato raztopimo v vinu po 50 gramov citronove kisline na hl ter vino pretočimo. Prvo drožje kot tudi naslednjo usedlino vina moramo zavreči in ne uporabljati za kis ali kaj podobnega.

Vprašanje št. 179: Če berete jugoslovanske liste, najdete v njih vse polno vestj o »gospodarskem kriminalu«. Nedavno tega je bil nekdo tudi obsojen na smrt zaradi tega zločina. Kaj menite, zakaj je v Jugoslaviji toliko primerov »gospodarskega kriminala«?

Odgovor: Prestopkov oziroma zločinov, ki jih lahko označimo kot »gospodarski kriminal«, se izvrši mnogo v vseh državah in tudi v Italiji. Zelo verjetno pa je, da je takih primerov mnogo več v Jugoslaviji in v drugih državah s komunistično diktaturo, to pa iz moralnih in gospodarskih razlogov. Komunisti se povsod borijo proti veri in s tem tudi proti krščanski morali, ki je vkoreninjena v 10 božjih zapovedih, med katerimi je tudi 7. »Ne kradit!« Teh božjih zapovedi ni mogoče nadomestiti z nekakšno socialistično moralno, o kateri sanjajo ko-

munisti. Kdor pa nima morale, tudi krade. To se zgodi še v večji meri, če dotičnik vidi, da mora mnogo žrtvovati za državo, a mu ta zato malo nudi, to je, ga slabo plača. Dokler bosta delavec, učitelj in sploh nameščeneec zaslužila mesečno komaj za 2 para srednjih čevljev ali za eno vrhno majo (pulover), je umljivo, da bo cvetel »gospodarski kriminal«. Če hočemo nekaj onemogočiti, moramo predvsem odpraviti vzroke.

Vprašanje št. 180: Večkrat čitam in slišim ime »tokajec«. Ali je tokajec, ki se prideluje pri nas, ista sorta kot slavni »ogrski tokaj«?

Odgovor: Glavna sorta, iz katere dobivajo »ogrski tokaj« — danes tudi češkoslovaški in romunski, ker gre ravno tam tromeja med državami — je sorta »furmint«. Nastala je pravljica, da je »furmint« spačenka imena »Formentina«, ki naj bi bil častnik v dobi Marije Terezije in ki naj bi takrat prenesel to sorto iz Goriške na Ogrsko. Danes je dokazano, da ta pravljica nima zgodovinske podlage. »Furmint« je neke sorte rizling. Naš tokajec, danes uradno krščen v »točaj friulano«, pa ni istoveten s furmintom in z nobeno sorto rizlinga, pač pa se nekateri nagibajo mnenju, da je neka podvrsta sorte sauvignona. Sorta tokaj se pri nas vedno bolj širi.

MALI OGLASI

Dajem v najem lepo, zračno, opremljeno sobo, ki je le 5 minut oddaljena od slovenske šole pri Sv. Ivanu v Trstu. Naslov v upravi lista.

izdaja Konzorcij Novega lista
 Odgovorni urednik Drago Legiša
 Tiska zadruga tiskarjev »Graphis« z o. z. v Trstu
 Ulica Sv. Frančiška 20 — Telefon 29-477

T O V A R N A

Prinčič

KRMIN - CORMONS
TELEFON ŠT. 32.

Izdeluje vsakovrstno pohištvo, spalnice, jedilnice, kuhinje i t d. Izvrši vsako delo po naročilu. Prodaja po tovarniških cenah, jamči za solidno delo.

tako rekoč za svojo last, gospod predsednik, ker sem bil njegov Kristof Kolumb. Vsi so to vedeli v sosesčini, nihče mi ga ni izpodbijal. Vsakdo je rekel: 'To je Renardov prostor.' In res, nihče mi ga ni odvezel, niti Plumeau ne, ki je, naj mi tega ne zameri, znan po tem, da rad odjeda prostor drugim.

Bil sem torej tako gotov svojega mesta, da sem prihajal nanj kakor na svoje zemljišče. Brž ko sem v soboto prišel, sem se z ženo spravil na Dalilo. Dalila je, morate vedeti, moja norveška barčica, ki sem si jo dal izdelati pri Fournaisu, lahka in varna stvarca. Pravim, da sva sedla v Dalilo in odveslala, da nastaviva vabo. Kar se tiče nastavljanja vab, ni boljšega od mene, tovariši to dobro vedo. Morda bi hoteli vedeti, kakšno vabo nastavljam? Tega vam ne morem povedati. Nobena riba se ne ujame po naključju. Več vam ne morem povedati, to je moja skrivnost. Več kot dve sto me jih je že vprašalo zanjo. Ponujali so mi kozarček za kozarčkom in pečenke in ribje omake, da bi me privabili do besede. Kar pojdi in glej, če se bodo krapji prijeli, sem govoril. O, res je, kar po trebuhu so me čehljali, da bi zvedeli za moje navodilo... Edino moja žena ga pozna... toda tudi ona ga ne bo povedala... kajne, Mélie?»

Predsednik ga je prekinil:

»Preidite čimprej mogoče na sam dogodek!«

Obtožnec je povzel: »Précej, précej! Torej v soboto, osmega julija sva se odpeljala z vlakom ob petih in petindvajset in še pred večerjo odšla, da nastaviva vabo kakor vsako soboto. Vreme je kazalo na lepo. Dejal sem ženi: 'Imenitno bo jutri, imenitno!' Od-

govorila je: 'Vse kaže!' Nikoli ne spregovoriva nič več od teh besed.

Potem pa sva odšla na večerjo. Bil sem zadovoljen in žejen. In tu leži vzrok vsega, gospod predsednik. Ženi sem namreč dejal: 'Poslušaj, Mélie, lepo kaže, kaj ko bi spil steklenico „nočne čepice“?' Tako sva krstila belo vince, ki vam ne da zaspati, če ga preveč popijete in vam tako zamenja nočno čepico, saj me razumete.

Odgovorila mi je: 'Stori, kakor misliš, toda vedi, da boš jutri bolan in ne boš mogel zgodaj vstati.' Prav je imela, priznam, da je govorila modro, pametno in bistroumno. Kljub temu se nisem znal zadržati, izpil sem vso steklenico. In tu leži vzrok vsega!

Pravim, da nisem mogel zaspati. Križani Bog, do dveh zjutraj me je vznemirjala ta nočna čepica iz grozdnega soka. Potem pa sem se na mah izgubil, kakor da bi me ustrelil, in zaspal tako trdno, da me niti jerihonske trobente ne bi prebudile.

Skratka, žena me je prebudila šele ob šestih. Skočil sem s postelje, si jadrno nataknil hlače in jopič, si pomočil smuček in že sva bila v Dalili. Prepozno! Ko sem prišel do tolmuna, je bil že zavzet. Še nikoli se mi to ni dogodilo, gospod predsednik, v vseh treh letih nikoli! Stori se mi je inako, kakor da bi me pred mojimi očmi oropali. Zaklel sem: 'Tri sto hudičev!' Žena pa me je začela dražiti: 'Aha, zdaj pa imaš „nočno čepico“! Prav ti je, pijandura! Ali si zdaj zadovoljen, bedak bedasti!«

Nič ji nisem odgovoril, prav je imela.

(Nadaljevanje v prihodnji številki)